

2.00

Б477683

796

Г651

ПРОЛ
БУЗЕМПІ

М.Т.Гонжа

Спортивний рух на Північній Буковині (1918-1940)

Чернівці
"Рута"
2000

ББК 75.3(4УКР-4ЧЕН)
Г-651
УДК 796(09)(477.85)

Шанованому
п. Дзюнону С.В.

Друкується за ухвалою редакційно-видавничої ради
Чернівецького держуніверситету ім. Юрія Федьковича

Відомому спортивному
діячу Буковини, організатору
спортивного руху в м.
Чернівцях, з кайзером
кобачками

Гонжа Микола Тимофійович
Г-651 Спортивний рух на Північній Буковині (1918–1940). –
Чернівці: Рута, 2000. – 20 с.

ББК 4513(4УКР-4ЧЕН)6 + Ч 484(4УКР)711.9
УДК 796(09)(477.85)

© Видавництво "Рута" Чернівецького
держуніверситету, 2000

Навчальне видання

Гонжа Микола Тимофійович
Спортивний рух на Північній Буковині (1918–1940)

Відповідальний за випуск Лєко Б.А.

Літературний редактор Лукул О.В.
Технічний редактор Оболенська Н.Ю.

Підписано до друку 31.03.2000. Формат 60 х 84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 1,2.
Зам. 116. Тираж 100. Безплатно.

Друкарня видавництва "Рута" Чернівецького держуніверситету
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

На сучасному етапі певну зацікавленість громадськості краю викликає історія розвитку спортивного руху Північної Буковини у 1918–1940 роках.

Дослідження численних архівних документів та періодичної преси тих часів, закордонних публікацій, спогадів ветеранів спорту краю румунського періоду дозволили нам висвітлити з об'єктивною достовірністю спортивний рух Буковини тих часів.

Понад двадцятирічне панування Румунії в Північній Буковині наклало свій відбиток на соціально-економічне та політичне становище трудового народу краю, його звичаї, традиції, культуру, в тому числі й на фізичну, і на розвиток усього спортивного руху в цілому.

Щодо історії цього питання, то варто відзначити, що перші документальні джерела, у яких згадувалося про зародження спортивного руху в Північній Буковині, відносяться до початку XVIII століття, ще до часів панування Австро-Угорської монархії.

Центром цього відродження були Чернівці. Так, починаючи з літа 1805 року, заможні верстви населення, в основному молодь, збиралися на річці Прут і організовували там різні розваги на воді. Але багато з них не вміли плавати, тому в Чернівцях відкрилися гуртки по їх навчанню. А з 1807 року почали діяти численні групи з плавання, де і проводилися перші змагання з цього виду спорту на Буковині.

З 1863 року в краї приватні мисливці створювали гуртки стрільців, які почали з'являтися і в деяких містах Чернівецького повіту. Їх завданням було навчити добре володіти зброєю, влучно стріляти і плавати.

Перші спортивні гуртки в Буковині почали створюватися на дрібних приватних підприємствах Чернівців. Власники останніх для проведення тренувань з молоддю запрошували багатих, здібних спортсменів, які називалися "докторами".

1874 року в Чернівцях представники ряду спортивних гуртків виробили статут та обрали керівну Раду з урахуванням національного складу їх членів.

Необхідно відзначити, що 1874 рік став початком заснування спортивних товариств на Буковині. Першим з таких з'являється товариство під назвою "Allgemeiner Turnverein" (Товариство гімнастики), організаторами якого були німецькі колоністи, що мешкали у краї. Товариство мало свій герб та емблему у вигляді букового дерева й голови бика.

Зауважимо, що вже в ті роки на початку розвитку спортивного руху на Буковині деякі керівники клубів почали розпалювати ворожнечу серед спортсменів різних національностей (румунів, українців, поляків, євреїв, німців).

За період з 1874 по 1900 рік у Чернівцях створюється цілий ряд спортивних товариств – з фехтування, кульової стрільби, футболу, кінного спорту, які розпочали будівництво найпростіших спортивних споруд, придбання форми та інвентаря. Вони створювались за національними ознаками їх членів.

До Першої світової війни у Чернівцях діяли такі національні спортивні клуби, як: німецький "Ян", єврейський "Маккабі", польський "Полонія", команди "Баски", "Вікторія", товариство "Січ" та інші.

СПОРТИВНІ КЛУБИ І ТОВАРИСТВА

На початку 20-х років почався процес поновлення старих та створення нових спортивних товариств, клубів, асоціацій.

У вересні 1920 року з'являється українське спортивне товариство "Довбуш". 28 січня 1921 року засновується Чернівецький інтернаціональний робітничий спортивний клуб "ІАСК", а в березні – єврейське спортивно-гімнастичне товариство "Союз", у 1922 році – товариство "Аркашул" (Лучник), головним завданням останнього була підготовка допризовної молоді (18-20 років) до служіння у королівській армії. Членами його могли бути лише особи румунського походження.

Поряд з відродженням спортивних клубів з 1922 року припиняють своє існування у сільських повітах краю товариства "Січ".

Історія створення останніх бере свій початок з появи їх на Галичині, у 1900 році. Перша "Січ" на Буковині виникла на Кіцманщині у 1902 р. і почала відразу завойовувати симпатії молоді.

У 1903 році "Січ" створилася у Ленківцях, а у 1904 – у Кліводині, Шипинцях та Суховерхові. Навесні 1905 року в краї діяло вже понад 60 таких товариств. Згодом вони згуртувалися і створили "Союз Січей на Буковині". Одним із завдань товариства "Січ" було проведення гімнастично-пожежних вправ із сільською молоддю.

Цікава історія створення українського спортивного товариства "Довбуш". На початку 1920 року на зборах "Українського Академічного козацтва" – "Запороже" вирішилося питання про заснування самостійного українського спортивного товариства. 5 вересня цього ж року за пропозицією одного з українських діячів Бу-

ковини йому була дана назва "Довбуш" на честь легендарного месника, керівника руху опришків, у середині XVIII століття. Першим головою товариства було обрано доктора Франца Енджейовського. Відзначимо, що назву Українське спортивне товариство "Довбуш" було замінено у 1931 році на Український спортивний клуб "Довбуш".

У "Довбуші" проводилася робота з фізичної підготовки української молоді від 7 до 18 років. Члени товариства поділялися на три категорії: а) ветеранів, б) почесних та в) активних. Ветерани та почесні члени користувалися пільгами, вони не платили грошей за участь у змаганнях.

Спортивне товариство "Довбуш" не мало своєї бази, і тільки у 1925 році воно придбало біля річки Прут майданчик для гри у футбол який був розташований біля річки Прут. Правління "Довбуша" завжди знаходилося у важкому матеріальному та фінансовому становищі. Тук, у 1937 році воно було зобов'язане заплатити борг – 16 тис. лей різним федераціям Румунії. Інколи населення краю з числа українців жертвувало свої гроші у фонд товариства.

"Довбуш" розвивав футбол, волейбол, ручний м'яч, хокей на льоду. У 1925 році створилася жіноча команда з ручного м'яча. Першим її тренером був Василь Шерей. На початку розвитку цього виду спорту в Буковині команда "Довбуша" стала чемпіоном Чернівців. У 1931 році у зв'язку з фінансовими труднощами клубу ця секція припинила своє існування.

Особливою популярністю в товаристві користувався футбол. Уперше футболісти "Довбуша" зустрічалися весною 1921 року з новоствореною єврейською командою "Поалеціон" і програли цей матч з рахунком 3:1.

Уже в 1925 році команда "Довбуш" від'їжджає за кордон для зустрічі з футболістами "України" (м. Львів), де показала добру гру і в другому матчі перемогла з рахунком 6:1, що було відзначено у львівській газеті "Діло" за 5 липня 1925 р.

У 1929 році новим головою товариства "Довбуш" обирається пан С.Проць. Він вишуковує додаткові асигнування та запрошує з Праги нового тренера І.І.Басеку (гравця з Лігової команди "Славія"). Під його керівництвом команда почала успішно виступати і здобула декілька перемог: "Довбуш" – "Полонія" – 3:1. "Довбуш" – "Борохов" – 5:0, "Довбуш" – "Драгош-Воде" – 2:1.

У гральному сезоні 1933/1934 р. футболісти "Довбуша" вже змагалися у класі "А", а в 1935/1936 р. після того, як вони зайняли

перше місце у "Східній Лізі", клуб приймають до Румунської Національної "Дивізії Б".

Відзначимо добрий виступ команди "Довбуша" на першості Буковини з 1936 по 1939 р.:

у 1936/1937 р. вона зайняла III місце (з 9 команд);

у 1937/1938 р. – II місце (з 9 команд);

у 1938/1939 р. – III місце (з 7 команд).

Останній раз команда "Довбуш" грала в Чернівцях на турнірі 17 червня 1940 року, де перемогла футболістів "Борохова" з рахунком 4:2. Усі м'ячі у ворота суперника забив Ю.Сташко.

У зимовому сезоні 1929 року в "Довбуші" почав зароджуватися хокей на льоду. Газета "Час" від 1 грудня 1929 р. під заголовком "Копаний м'яч у зимі" повідомляла: "... у цьому зимовому сезоні у Чернівцях вводиться новий вид спорту. Наша громада познайомиться з цією цікавою грою. Крім "Маккабі", "Ян", "Драгош-Воде", товариство "Довбуш" теж створило секцію хокеїстів".

Організатором та тренером команди "Довбуш" був відомий уже ентузіаст В.Шерей. У 1938 році Міністерство освіти Румунії за добру організацію суддівства з хокею на Буковині нагородило його медаллю.

У "Довбуші" в 30-ті роки займалися і легкою атлетикою. Вже в перших змаганнях, проведених у Чернівцях 23-24 вересня 1934 року (стадіон "Маккабі"), брали участь легкоатлети клубу. Тренером цієї команди був доктор В.Іванович, він був також ініціатором створення у "Довбуші" чоловічої команди з волейболу. 4 жовтня 1934 року на Буковині проведені перші змагання з цього виду спорту, у яких узяли участь його вихованці: Р.Григорович, С.Будний, Т.Олексюк, М.Іванович та О.Мигайлюк.

Одним з відомих і багатих спортивних клубів Північної Буковини був румунський "Драгош-Воде". У клубі добре розвивався футбол. У 1934–1936 рр. його команда була найсильнішою на Буковині. У клубі працювали спортивні гуртки з хокею на льоду, легкої атлетики, тенісу, ручного м'яча (11:11) та інші. Філіали клубу існували і в деяких повітах краю.

Створений ще до Першої світової війни клуб "Маккабі" складався в основному зі спортсменів єврейської національності. Заслугує уваги історія виникнення самого слова "Маккабі", коріння якого ідуть далеко в глибину віків, у стародавню Іудею. Там у II столітті до н.е. відважна людина – Іегуда Маккавей – разом зі своїми братами очолив повстанський рух іудеїв проти гніту греко-

сирійського царя Антиоха II. Незабаром повстання переросло у так звану "Маккавейську війну", в ході якої народ під керівництвом Іегуди розгромив ворогів. Маккавей – а це слово у перекладі означає "молот" – став символом сили та прагнення до перемоги. У 1903 році створюється міжнародна спортивна спілка, а пізніше і на Буковині, яка отримала назву "Маккабі" (Маккавей).

Дирекція клубу "Маккабі" у 1923 році придбала у Чернівцях ділянку землі і побудувала там стадіон на 6 тис. місць з дашком над центральною трибуною та біговими доріжками. Гроші на будівництво стадіону надходили від багатих євреїв-меценатів спорту та різних зборів.

Спортивного залу клуб не мав. Президентом "Маккабі" у 30-ті роки був М.Шіндлер. Розвитком окремих видів спорту в клубі керувало бюро, яке складалось з 15 осіб. Членами клубу були майже 2 тис. громадян єврейської національності, які щомісяця платили внески по 10 лей.

У "Маккабі" проводились заняття з легкої атлетики, настільного та великого тенісу, хокею на льоду. У клубі непогано був розвинутий футбол. Уже у 1922 році команда "Маккабі" змагалася в першому класі і зайняла I місце. Відзначимо, що в першому класі виступали ще дві єврейські команди – "Такоаг" та "Поалесіон". Коли перемагали футболісти "Маккабі", то глядачі в основному з багатих євреїв давали гроші збирачам, які стояли при виході зі стадіону.

З 1925 року в клубі почав розвиватися ручний м'яч, а з кінця 1929 року – хокей на льоду. У "Маккабі" до 1940 р. були сильні легкоатлети, які показували на той час такі результати:

- біг 100 м - 11,0 сек (К.Фінкентал);

- біг 200 м - 24,4 сек (К.Фінкентал);

- біг 400 м - 51,0 сек (А.Шехтер);

- стрибки у висоту - 177 см (Клайн).

Тренером з легкої атлетики в ті роки був Е.Бугот. Члени клубу зустрічалися зі спортсменами європейських держав – з футболу, легкої атлетики та настільного тенісу. Так, А.Шехтер був учасником студентських змагань з легкої атлетики в Італії, де зайняв II місце з бігу на 400 м.

У "Маккабі" був добре розвинений настільний теніс, а спортсмени Лернер, Фішер та Гольц займали призові місця на першості Румунії. Всі члени "Маккабі" повинні були мати свою спортивну форму та інвентар, які коштували недешево. Наприклад, одна пара легкоатлетичних туфель – 700 лей, футбольні бутси – 500 лей.

Німецькі колоністи, які мешкали на Північній Буковині, об'єднувались у своєму, раніше створеному спортивному клубі "Ян". Керівництво клубу розташовувалось у Чернівцях у Німецькому Домі.

Клуб мав у своєму розпорядженні стадіон "Ян-Плац" (нині стадіон Панчішного об'єднання) та спортивні зали (тепер зал "Динамо" та СШ №9). У клубі "Ян" був добрий склад футболістів, але їхні ігри з командами "Маккабі" і "Мунчіторул" завжди проходили у гострій боротьбі через агресивність німецьких спортсменів.

У клубі "Ян", була також одна з найсильніших команд краю з хокею на льоду. В ігровому сезоні 1937 року вона брала участь у змаганнях Румунської Національної "Дивізії Б" і зайняла тоді третє місце.

Чемпіонами краю з ковзанярського спорту та фігурного катання (як з одиночного, так і з парного) були також представники цього клубу.

Польська меншина на Північній Буковині об'єднувалась у свої спортивні клуби – "Сокіл" та "Полонія".

На початку 30-х років у Чернівцях створено студентське спортивне товариство. 9 березня 1933 року обране його правління та відповідальні за роботу таких гуртків, як: футбольний, легкої атлетики, туризму, настільного тенісу та інші.

Однак студентський спорт у краї не був розвинений і не набув масового характеру. Газета "Allgemeine Zeitung" 8 квітня 1934 року під заголовком "Спорт у Чернівецьких студентів" писала, що він "... у порівнянні з іншими вузівськими центрами Румунії розвинутий слабо. Відроджений деякий час тому, він залишився на початковому рівні без підтримки та керівництва".

У Північній Буковині в 30-ті роки існували такі спортивні клуби, товариства та асоціації: український спортивний клуб "Довбуш"; німецький – "Ян"; румунський – "Драгош-Воде"; єврейський – "Маккабі"; польський – "Сокіл"; Інтернаціональний робітничий спортивний клуб "IASK"; Генеральне спортивне товариство"; "Спортивне товариство гімнастики"; культурно-спортивне товариство "Арон Пумнул"; клуб "Union" (Союз); Буковинська асоціація безмоторного спорту; товариство "Олімпія"; Асоціація ковзанярського спорту; тенісний клуб "Лави"; Спортивна Ліга; клуб "Спартак" та інші.

У Чернівцях діяло також "Спортивне товариство атлетів Буковини", кероване Румунською Федерацією, яке займалося розвитком легкої атлетики. Його девізом було: "Головне у житті – перемога в боротьбі".

18 серпня 1937 року в Чернівцях створилося ще спортивно-риболовецьке товариство під назвою "Вудочка".

Усі ці клуби відігравали певну роль у розвитку спортивного руху на Буковині. Створені за національними ознаками її членів, вони надавали деяку можливість займатися спортом окремим верствам населення.

Але перебування клубів на госпрозрахунку і комерційна основа змагань гальмували масове залучення до спорту трудового населення краю.

ЧЕРНІВЦІ – ЦЕНТР СПОРТИВНИХ БАЗ КРАЮ

Для тренувань спортсменів та проведення змагань, клуби мали у своєму розпорядженні спортивні бази. До 1940 року у Чернівцях було чотири стадіони, які належали клубам "Маккабі", "Драгош-Воде" (стадіон "Буковина"), "Полонія" (стадіон ДЮСШ №2), "Ян" (стадіон Панчішного об'єднання). Тільки на трьох стадіонах – "Драгош-Воде", "Ян" та "Маккабі" – були бігові доріжки.

Крім стадіонів, у Чернівцях було ще п'ять ігрових майданчиків та сім спортивних залів: один на вулиці Янку Зота (тепер зал "Динамо"), другий – у будинку євангелістської школи (зал СШ №9), п'ять інших належали Чернівецьким ліцеям.

У місті був іподром та три льодових ковзанки. Басейнів не було. Тенісних кортів налічувалось 20. На річці Прут біля пляжу під назвою "Венеція" розташовувалась човнова станція "Адис-Абеба".

На горі Цецино були побудовані лижний трамплін і траса з бослею (для змагань на санях).

Як видно, основні спортивні бази розташовувалися в Чернівцях. Вони надавалися в основному членам відповідних клубів. У сільській місцевості взагалі не було спортивних залів, окрім найпростіших футбольних майданчиків.

ФУТБОЛ – ПОПУЛЯРНА ГРА НА БУКОВИНІ

Особливою популярністю у спортивних клубах Північної Буковини користувався футбол.

Уже в ігровому сезоні 1921/1922 р. змагались такі команди, як "Полонія" (польська), "Ян" (німецька), "Маккабі" (єврейська); 4. "Гакоат" (єврейська); 5. "Поалеціон" (єврейська); 6. "Баски"; 7. "Драгош-Воде" (румунська); 8. "IASK" (інтернаціональний робіт-

ничий спортивний клуб); 9. "Довбуш" (українська).

Весною 1922 року ці команди розбиваються на два класи — перший і другий. У Чернівцях, у 1923 році вперше розігрувався кубок з футболу, заснований посадником Я.Флондором. Переможцем стала команда "Довбуш", яка завоювала кубок та одинадцять медалей.

Крім першостей краю, які проводились серед місцевих футбольних клубів, деякі команди брали участь у чемпіонатах Румунії та зустрічались із закордонними спортсменами. Так, у вересня 1930 року відбувся матч збірної Чернівців з командою міста Львова. Матч закінчився з рахунком 3:0 на користь буковинських футболістів.

Цікаві змагання відбулися 10-11 вересня 1932 року, коли "Довбуш" зустрічався у Чернівцях із запрошеними футбольними командами зі Станіслава (клуб "Пролом"), Львова ("Україна") та польською командою "Ревера". Перше місце тоді посіла "Україна", друге-третє місця поділили "Довбуш" та "Ревера".

На честь святкування 30-річчя відродження німецького спортивного клубу "Ян", у 1933 році, до Чернівців була запрошена футбольна команда "Олімпія" (м. Бухарест) на зустріч з місцевим "Яном", який програв їй з рахунком 0:1.

На футбольній зустрічі, яка відбулася 19 серпня 1933 року, збірна команда Чернівців перемогла збірну єврейських клубів "Маккабі" з Румунії (6:1), за яку виступали: Шрамек, Вагнер ("Ян"); Пантелейчук, Шмідт, Струтинський, Кочаровський, Томович ("Драгош-Воде"), Попа ("Довбуш"), Мельничук ("Робітник"), Попа, Лукасевич ("Залізничник").

У змаганнях на першість краю в ті роки брали участь ще такі команди: "Месеріяшул" ("Трудові резерви"); "Паста" та "Геркулес" (від фабрик); "ЧФР" ("Залізничник"); "Вікторія" (німецька команда) та інші.

У сезоні 1933/1934 років міські ігри у Чернівецькому окрузі вперше проводились у двох класах: "А" та "Б". До класу "А" увійшли такі команди: "Драгош-Воде" (виключена раніше за несплату внесків до національної Дивізії); "Ян"; "Довбуш"; "Маккабі"; (яка з'єдналася з командою "Такоаг"); "Мунчіторул" (Робітник); "ЧФР" (Залізничник).

До класу "Б" — "Полонія", "Вікторія", "Лучаферул", "Месеріяшул-Ромин", "Спортул мунчітореск" (Робітничий спорт).

Треба відзначити успіх команди "Драгош-Воде". 5 серпня 1933

року за рішенням федерального комітету вона була прийнята до Вищої Національної Ліги футболу Румунії після перемоги над командою "Брашовія". А в 1934 році вона втретє здобуває звання чемпіона Північної Буковини.

Заслугує схвалення і виступ німецької команди "Ян", яка в ігровому сезоні 1934/1935 р. була прийнята до Національної "Дивізії Б".

2 вересня 1934 року у чернівецькій газеті "Czernowitzer Allgemeine Zeitung" з'явилась стаття під заголовком "Футбольний турнір на кубок ім. Ю.Федьковича", де йшлося про організацію 7-8 вересня змагань за участю українських команд з міст Ужгород ("Русь"), Перемишль ("Сян"), Львів ("Україна") та Чернівці ("Довбуш"). Уся спортивна громадськість краю виявила до цих зустрічей велике зацікавлення, бо в складі команд "Україна" та "Русь" були добре відомі гравці. Але проведення кубка не відбулось через його заборону місцевою владою.

У 1935 році виповнилася 15-та річниця від дня створення спортивного клубу "Довбуш". На честь цього свята у Чернівцях відбувся футбольний матч "Довбуша" з представниками "Дивізії Б" — клубом "Текстілоу" з м. Ясс, у якому перемогли довбушівці, з рахунком 3:1.

1 липня 1936 року "Довбуш" знову зустрічається з командою "Спортул студенецьк" (Бухарест), яка входила до "Дивізії Б". Перша гра закінчилась у нічию 0:0, у другій переміг "Довбуш" — 2:1.

У м. Яссах наприкінці серпня 1937 року відбулася нарада, на якій було прийнято рішення поділити футбольну "Дивізію Б" на дві групи: Північну та Південну.

До складу Північної групи увійшли такі команди: "Довбуш", "Мунчіторул" (Робітник), "Маккабі", "ЧФР" (Залізничник) (усі команди з Чернівців); "Четатя Сучавей" (м. Сучава); "Стадіюл Баковина" (м. Баков); "Ян" (Радівці); "Венус" (Батошани).

Після закінчення футбольного сезону 1937/1938 р. усі клуби Північної Буковини з "Дивізії Б" переходять грати у Чернівецький округ. Майже чотири роки німецька команда "Ян" грала у Національній "Дивізії Б" та під кінець сезону 1938/1939 р. виходить з неї через відсутність фінансів на сплату великих внесків до Федерації футболу Румунії.

Відзначимо, що в 1940 році непоганий склад футболістів мав клуб "Довбуш", до якого входили: Корольок, Сорочинський, Возняк, Тітович, Паленчук, Видер, Шаблінський, Кульчицький, Чаліковський, Монат, Суховерський, Бернаднюк.

Цікава, на наш погляд, історія розвитку футболу у сільських повітах Буковини. Його популяризації сприяли учні гімназій, ліцеїв і студенти, які приїжджали додому на канікули. До 1930 року у деяких повітах уже існували футбольні команди, зокрема "Довбуш" у Сторожинці (1922 р.), "Буковина" у Кіцмані (1922-1923 рр.), "Довбуш" у Садагурі (1923-1924 рр.).

Для організації проведення змагань з футболу серед сільських команд Буковини був створений "Український Спортивний Союз", перетворений пізніше в "Українську Лігу".

Доцільно сказати про розвиток футболу в Кіцмані. У 1930 році з ініціативи студента Е.Павлюка створено товариство під назвою "Кармелюк", яке культивувало в основному футбол. Місцева управа виділила товариству 2 га землі під обладнання спортивного майданчика. "Кармелюк" мав у своєму розпорядженні три резерви футбольних команд: основний склад, "новачки", "жонатих гравців". У Кіцмані була футбольна команда, створена з гравців-однофамільців – Павлюків.

У тридцяті роки в Чернівецькому окрузі грали ще такі команди, як: "Вільшина", "Луг" (с. Рогізна), "Прут" (Стара Жучка), "Сагайдачний" (с. Борівці). Існували й гуртки з футболу, які носили назву своїх місцевостей, – "Веренчанка", "Заставна", "Стефанівка" та інші.

Через велику кількість футбольних команд, які брали участь у першості "Українського Спортивного Союзу", вони були розподілені на дві групи: а) місто Чернівці, б), провінція. До Чернівецької групи увійшли такі команди "Українське Академічне Козацтво", "Запороже", "Чорноморець", "Рицарство", "Чоловічий хор", "Міщанський хор", "Пласт-Кооператив", "Читальня" (Роша). Провінційна група мала такий склад: "Довбуш" (Садагура), "Січ" (Ленківці), "Кармелюк" (Кінмань), "Гонта" (Нові Мамаївці), "Луг" (Рогізна), "Прут" (Стара Жучка), "Дністер" (Хрещатик), "Сагайдачний" (Борівці).

На початку 1936 року на Буковині створюється нове спортивне товариство "Іван Мазепа", яке мало непогану футбольну команду. Весною 1939 року футболісти "Мазепи" були лідерами у своїй групі. Заслугує уваги перемога гравців "Мазепи" над командою "Вавель" (колишня "Полонія") – неодноразовим призером Буковини. Підсумки ігор команд II класу у сезоні 1938/1939 р. були такі:

1. "Людима" - 9 оч., 2. "Мазепа" - 7 оч.; 3. "Університате" - 6 оч.; 4. "Авантул" - 4 оч.; 5. "Вавель" - 2 оч.

Як відомо, 1 вересня 1939 року почалась Друга світова війна. Відбулося скорочення змагань, і з червня 1940 року чемпіонат Буковини вже не проводився.

Треба зауважити, що з усіх видів спорту найпопулярнішим на Буковині був футбол, який культивувався усіма спортивними клубами. Чимало футбольних команд було і в сільських повітах. Як відомо, окремі клубні команди краю брали участь у чемпіонатах Румунії і в змаганнях із закордонними дружинами. Населення краю проявляло певну зацікавленість до футбольних зустрічей, особливо у Чернівцях, де виступали відомі гравці Буковини.

ЗИМОВІ ВИДИ СПОРТУ

Буковинський край мав сприятливі умови для розвитку зимових видів спорту. У Чернівцях існував спеціальний магазин "Маярчук та К°", який торгував зимовим інвентарем. Але інвентар був дорогий: лижі, наприклад, коштували 800 лей, лижні черевики – 1200 лей тощо.

На околиці Чернівців, у районі гори Цецино, був побудований лижний трамплін та прокладена траса з бобслею (1500 м для снок). Клуби орендували кімнати у господарів, які проживали на Цецино, і організовували там платні пункти прокату лиж.

Як вже згадувалось, на Буковині з кінця 1929 року почав зароджуватись хокей на льоду. У зимовий сезон 1930-1931 рр. Чернівецька мерія обладнала спеціальний майданчик для цих ігор. Вже 19 січня 1930 року проводився перший матч між командами "Маккабі" – "Ян", який закінчився нічийним рахунком 1:1. У цьому ж місяці, відбулася зустріч збірної хокеїстів Чернівців з чемпіоном Румунії – командою "Телефоні" з Бухаресту. Гості перемогли з рахунком 5:0.

У лютому 1930 року проводяться дві хокейні гри з румунським "Тенісним Клубом". Перша зустріч відбулася з командою "Маккабі" і була програна з великим рахунком 11:0, друга – зі збірною Чернівців – 6:0.

7-8 лютого 1931 року клуби "Довбуш" та "Маккабі" зустрічались з хокеїстами єврейської команди "Госмонено" (м. Львів) і програли ці матчі. Не зважаючи на невдачі чернівецьких хокеїстів, зацікавленість спортивної громадськості краю до цього виду зростала.

І ось з'явилися перші успіхи. У кінці лютого 1932 р. хокеїсти "Довбуша" запросили до себе команду "Україна" зі Львова і виграли цю зустріч з рахунком 7:0.

13 січня 1933 р. відбулися цікаві хокейні змагання на приз Чернівецької примарії, рахунки зустрічей були такі:

"Довбуш" – "ЧФР" (Залізничник) 2:0;

"Ян" – "Мунчіторул" (Робітник) 2:1.

Переможцями вийшли хокеїсти клубу "Ян".

З 1933 року розпочалося постійне проведення хокейної першості краю у двох класах. Ось хід ігор на 27 лютого 1933 року:

I клас		II клас	
"Ян"	- 6 оч.	"Мунчіторул"	- 6 оч.
"Драгош-Воде"	- 3 оч.	"ЧФР"	- 4 оч.
"Маккабі"	- 3 оч.	"Довбуш"	- 4 оч.
"Полонія"	- 0 оч.	"Борохов"	- 2 оч.

Рада Спортивної Ліги Румунії з зимових видів спорту прийняла у січні 1933 року рішення про створення такої ліги з хокею на Буковині.

Варто зауважити, що з роками клас ігор хокейних команд краю зростав. Про це свідчать результати з наведеної нижче таблиці (на 3 січня 1937 року), де дві команди з Чернівців, змагаючись у "Румунській Національній Дивізії", зайняли там I і III місця:

1. "Драгош-Воде" (Чернівці) - 10 оч.
2. "Телефони" (Бухарест) - 7 оч.
3. "Ян" (Чернівці) - 7 оч.
4. "Бригодиру" (Бухарест) - 4 оч.
5. "Університате" (Клуш) - 2 оч.
6. "Меркурья" (Чук-Меркурья) - 2 оч.

На Буковині займалися також фігурним катанням на ковзанах. В основному цим видом спорту захоплювались заможні люди, бо ковзани коштували дорого і не всім були доступні. Але молодь тягнулася до цього виду спорту, а окремі любителі мали успіх на міжнародній арені. Газета "Allgemeine Zeitung" від 9 лютого 1933 року повідомляла: "... відомі чернівецькі спортсмени пан Ф.Айзенберг та пані Е.Тимчук на проведених змаганнях з фігурного катання 5 лютого ц.р. (м. Бухарест) здобули звання чемпіонів".

Особливий успіх у фігурному катанні випав на долю студента Чернівецького університету, члена "Українського Академічного Козацтва" Романа Турушанка. Ось що писала газета "Час" про його виступи: "... У Празі, 23 лютого 1935 року відбулися міжнародні змагання, в яких узяв участь студент-юрист з Буковини Роман Турушанко, зайнявши III місце."

Завдяки своїй майстерності Р.Турушанко виступав у 1936 році на Зимових Олімпійських Іграх у Гарміш-Партенкірхен. За спортивні досягнення Міністерство Освіти Румунії нагородило його "Медаллю спорту".

Р.Турушанко, виступаючи 2 січня 1937 року на першості Румунії, знову став чемпіоном.

Буковинський спортсмен користувався популярністю як удома, так і за кордоном. У січні 1940 року Спілка Німецьких Лижників запросила у гості румунських спортсменів, у тому числі і Романа Турушанка.

У змаганнях фігуристів на першість Буковини 12 лютого 1937 року чемпіонами стали: серед жінок-одинок – Грете Родевану ("Ян"), у парному катанні – Е.Кодряну, М.Нікіфор ("Драгош-Воде").

У Чернівцях проводились і чемпіонати краю з бігу на ковзанах, на доріжках міського парку. 27-28 січня 1934 року відбулись змагання ковзанярів на дистанціях 500, 1500, 5000 м. Переможцями серед юніорів стали Пол ("Драгош-Воде"), Нойман, Петрик ("Ян"), а серед дорослих – Талші, Власек, Шрамек ("Ян"), Садовський ("Мунчіторул"). Цікаво, що на чемпіонаті краю, який відбувся у кінці січня 1937 року, виступали і найсильніші ковзанярі Румунії.

У краї проводились також змагання з лижних гонок, а за участь у них треба було платити гроші. У заяві голови Федерації лижного спорту Буковини доктора Валучі відзначалось: "...асоціація лижників краю 13-14 лютого 1937 року проводить чемпіонат серед своїх членів, де плата за участь у змаганнях становить 20 лей, а у комбінованих (гонки-слалом) – 39 лей."

Спортивні клуби Буковини мали у своїх рядах таких відомих лижників, як Котляр, Мадерер, Ринцер ("Мунчіторул"), Масчук – студент, а серед жінок – Меєрбаум ("Маккабі"), Іонкальська ("Мунчіторул").

Чемпіонами краю зі стрибків з лижного трампліна довгі роки були Котляр та Підзудек.

Необхідно сказати, що Буковина мала сприятливі природні умови для культивування таких зимових видів спорту як: лижні гонки, хокей, фігурне катання тощо. Хоча цими видами могли займатися в основному заможні люди. Але, відомо, що окремі любителі мали певний успіх і у виступах на закордонних змаганнях.

Позитивно, що Чернівці мали також спеціальні зимові споруди – лижний трамплін і трасу для швидкого спускання на санях (бобслей).

ДОСЯГНЕННЯ ЛЕГКОАТЛЕТІВ КРАЮ

На Буковині розвивалась і легка атлетика. Організатором усіх легкоатлетичних змагань було "Спортивне товариство атлетів Буковини", яке проводило першість краю серед чоловіків, жінок та юніорів.

Цікавими, на наш погляд, є результати, показані жінками-легкоатлетками 6-7 липня 1935 року на стадіоні "Маккабі":

БІГ	60 м	8,2 с	Мюнстер А.	"Маккабі"
	100 м	13,2 с	Мюнстер А.	"Маккабі"
	200 м	32,0 с	Мюнстер А.	"Маккабі"
	800 м	3:23,2 с	Голдер П.	"Ян"

Висота	135 см	Губер Т.	"Ян"
Довжина	442 см	Мюнстер А.	"Маккабі"
Диск	33,35 см	Енгстер Е.	"Драгош-Воде"
Ядро	955 см	Енгстер Е.	"Драгош-Воде"
Спис	26,84 см	Енгстер Е.	"Драгош-Воде"

Заслужують уваги і досягнення чоловіків, зафіксовані на змаганнях 31 серпня – 1 вересня 1935 року на стадіоні "Драгош-Воде":

БІГ	100 м	11,2 с	Фінкентал К.	"Маккабі"
	200 м	25,0 с	Фінкентал К.	"Маккабі"
	400 м	55,3 с	Маєщук Е.	"Драгош-Воде"
	800 м	2:15,6 с	Крайс В.	"Ян"
	1,500 м	4:43,3 с	Крайс В.	"Ян"
	5,000 м	17:40,0 с	Лидвар М.	"Ян"
	10,000 м	37:23,5 с	Лидвар М.	"Драгош-Воде"
	110 м з/б	17,6 с	Маєщук Е.	"Драгош-Воде"
	400 м з/б	63,04 с	Маєщук Е.	"Драгош-Воде"
	4x100 м	49,0 с		"Драгош-Воде"

Висота	165 см	Талші М.	"Ян"
Довжина	595 см	Фінкентал К.	"Маккабі"
Диск	35,73 см	Дітріх Е.	"Ян"
Ядро	11,73 см	Дітріх Е.	"Ян"
Спис	50,83 см	Ротман О.	"Ян"
Потрійний стрибок	12,09 см	Талші М.	"Ян"
Стрибок з жердиною	300 см	Маєщук Е.	"Драгош-Воде"

З наведених результатів видно, що 9 з 17 номерів легкоатлетичної програми були завойовані представниками спортивного клубу "Ян".

Учні Чернівецьких ліцеїв також брали участь у змаганнях з легкої атлетики. Наприклад, така першість була проведена 1935 року на стадіоні "Драгош-Воде", де ліцеїсти показали такі результати:

БІГ	80 м	10,1 с	Барановський А.
	300 м	41,3 с	Перкес І.
	1,000 м	3:10,3 с	Мартин К.
	3,000 м	11:05,0 с	Мартин К.
	4x100 м	51,9 с	

Довжина	574 см	Зус О.
Висота	150 см	Зус О.
Диск	29,93 см	Зус О.
Ядро	11,67 см	Зус О.
Спис	35,74 см	Барановський А.
Стрибок з жердиною	282 см	Барановський А.

Перше місце у цих змаганнях посіли легкоатлети ліцею "Арон Пумнул".

Легка атлетика на Буковині у ті роки не носила масового розвитку, а окремі легкоатлети краю мали непогані успіхи і брали участь у чемпіонатах Румунії та міжнародних змаганнях. По-перше, варто відзначити юніора Д.Востребовського (клуб "Ян"), який на змаганнях у Чернівцях 19-20 жовтня 1935 року встановив рекорд Буковини з бігу на 50 м – 6,1 сек, тоді як національний – дорівнював 6,4 сек.

Значного успіху добився і чернівецький легкоатлет Е.Маєщук (клуб "Драгош-Воде"), який виступав за збірну команду Румунії в Балканських іграх (Стамбул, 28 вересня 1935 року), завоювавши звання чемпіона. На змаганнях у Брашові Е.Маєщук виборов титул Національного десятиборця, набравши 5282 очка. Він же виступив на чемпіонаті у місті Клужі, побив рекорд Румунії з бігу на 400 м з бар'єрами (59 сек) та з бігу на 100 м з бар'єрами (16,2 сек), а у м. Прядел знову встановив національний рекорд на 110 м з бар'єрами – 16,0 сек.

У 1935 році буковинські легкоатлети М.Талші ("Ян"), А.Барановський, О.Зус ("Драгош-Воде") стали призерами націо-

нального чемпіонату юніорів у Бухаресті. Необхідно відзначити, що М.Талші побив рекорд Румунії з бігу на 110 м з бар'єрами (90 см) – 16,4 сек.

Цікаво проводилися легкоатлетичні кроси вулицями Чернівців. У змаганнях 23 квітня 1935 року перше місце зайняла команда клубу "Драгош-Воде" у складі Матике, Барановського, Шіндлера.

Популярними були й естафети по місту. Така естафета, наприклад, проводилася у 1935 році за участю всіх клубних команд. Довжина траси була 4200 м (8 етапів). У змаганнях брали участь тільки чоловіки. Старт давався на стадіоні "Маккабі", а фініш був біля примарії. Маршрут естафети пролягав вулицями: Головна та О.Кобилянської (колишня Янку Флондор) до Центральної площі (П'яца Унірії).

На етапах відбувалася гостра спортивна боротьба. Кожного учасника естафети по трасі супроводжували мотоциклісти, судді та представники клубів. До восьмого етапу першими бігли спортсмени клубу "Драгош-Воде", але на восьмому етапі вперед вийшов легкоатлет з "Маккабі" І.Лейбович, який фінішував першим.

Як видно з наведених даних, при наявності деяких непоганих показників, особливо серед юніорів, розвиток легкої атлетики на Буковині був ще на низькому рівні і не набирав масовості серед молоді краю.

ШАХОВІ ЗУСТРІЧІ БУКОВИНЦІВ

Розвивалась у краї і шахова справа, у створеному в 1925 році шаховому клубі ім. Г.Марко (Чернівці) доктор Когане дав сеанс одночасної гри на 20 дошках, де виграв 16 партій, одну звів у нічию і три програв.

У газеті "Альгемайне Цайтунг" (25.06.1925 р.) під заголовком "Сенсаційний успіх чернівчанина за кордоном" повідомлялося: "...пан Барац брав участь у шаховому турнірі у Парижі, зайнявши там друге місце, після відомого майстра Зноско-Боровського". В 1926 році у змаганнях у м. Турині та Гієре Барац займає перші місця. У проведених турнірах у Лондоні та Гастінгі він також став переможцем. Пан Барац був призером і у Паризькому турнірі (1929 р.), де розділив друге та третє місця. У години свого дозвілля та мандрювань Барац зустрічався та грав із знаменитими шахістами світу – Ласкером та Альохіним.

Та при цьому зауважимо, що шахи розвивалися, в основному, серед мешканців Чернівців.

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ІПОДРОМ

На околиці міста Чернівців, біля ріки Прут, був розташований іподром. Він мав доріжку довжиною 3 км та трибуни на 2 тис. глядачів. При іподромі діяв спортивний клуб "Уніон" (Союз), який випускав свою газету німецькою та румунською мовами, яка також була одночасно й інформаційним бюлетенем. Наприклад, у розділі "Хроніка дня" у газеті № 1-2 за 1923 рік повідомлялось, що у Чернівцях на скачки прибувають у найближчий час коні з Відня, які брали участь і у Бухаресті. У забігові на 1 км, який відбувся 24 травня 1923 року, кращий результат показав кінь "Бетуеш" – 1 хв. 33сек, який належав п. Георгеску.

Чернівецький іподром мав певну популярність серед уболівальників, які проявляли інтерес до участі в скачках відомих жокеїв. Справи у господаря іподрому йшли добре до 1935 року, а потім почала падати зацікавленість глядачів до скачок через відсутність відомих жокеїв. У 1935 році іподром був закритий.

КРАЩІ СПОРТСМЕНИ БУКОВИНИ

У спортивних клубах Буковини до 1940 року були відомі спортсмени-любителі, які мали непогані показники з деяких видів спорту. Зокрема:

футбол: Садовський (воротар з клубу "Мунчіторул" (Робітник), який грав за збірну команду Румунії (1936-1938); Сук, Паненко (клуб "Драгош-Воде");

у хокеї на льоду: Маєщук, Сук, Паненко (клуб "Драгош-Воде"), які виступали за збірну Румунії на чемпіонаті світу у 1937 р. у Лондоні;

у фігурному катанні: Ф.Айзенберг–Е.Тимчук – чемпіони Румунії; Р.Турушанко – чемпіон Румунії, бронзовий призер міжнародних змагань, учасник Зимових Олімпійських Ігор (1936);

у легкій атлетиці: Е.Маєщук (клуб "Драгош-Воде") – чемпіон Балканських ігор, чемпіон Румунії у десятиборстві та з бар'єрного бігу; Фінкентал (клуб "Маккабі") – біг 100-200 м; Крайс ("Ян") – біг, стрибки; серед жінок – Мюнстер ("Маккабі") – біг 100-200 м, стрибки; Маєрбаум ("Ян") – біг 800 м;

у гімнастиці: Вержак, Дембовський;
з шахів: Барац, Бриль (журналіст) та інші.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА СЕРЕД ШКОЛЯРІВ ТА ДОПРИЗОВНА ПІДГОТОВКА У МОЛОДІ

кладне становище з фізичним вихованням було в загальноосвітніх школах краю.

У параграфах закону 1928 року про середню освіту в Королівській Румунії певна увага зверталась і на фізичне виховання школярів. У документі говорилося саме про фізичне виховання, а не як раніше — про гімнастику. Але для реалізації цього питання у ті часи не було ніяких, навіть мінімальних умов.

З офіційних даних, тільки деякі ліцеї Бухареста, Крайови, Турну Северин та окремих міст так званого "старого королівства" мали спортивні зали, придатні до занять. Що ж стосується провінції, особливо Буковини, то тут не було і мови, про нормальну постановку фізичної культури та спорту серед школярів.

В основному фізичним вихованням учнів шкіл, ліцеїв та молоді Північної Буковини займалась напіввійськова організація "*Straja Tari*" (Охоронці держави), керівником якої був "Великий Стражер" — король Румунії.

Вся молодь у віці 18-20 років зобов'язана була проходити допризовну підготовку ("*Instructia Premilitara*"). У цій організації з молоддю проводились військові заняття, завданням яких було, крім морального та національного виховання, "перетворення" молоді у солдатів. Діяльність цієї організації викликала обурення прогресивної громадськості краю, тому на початку 1940 року румунська влада розпустила її.

Як бачимо, фізичному вихованню і розвитку спорту серед школярів краю не надавалось ніякого значення, а особливо у сільських повітах. Влада прагнула, щоб фізична культура та спорт були базою у підготовці молоді до військової служби у Королівській Армії.

РОБІТНИЧІ СПОРТИВНІ КЛУБИ

Прогресивні сили Північної Буковини для згуртування робітничого класу в єдиний фронт проти румунського панування, звертались до різноманітних форм пропагандистської роботи, де не були забуті і спортивні організації, куди входили трудящі різних національностей.

Уже 27 березня 1921 р. створюється "Інтернаціональний Робітничий Спортивний Клуб" ("IASK"), членами якого були робітники та службовці різних національностей у кількості 500 осіб. Усі вони мали свою спортивну форму — майки червоного кольору. Спортивного залу та ігрових майданчиків "IASK" не мав. Усі тренування з футболу, гімнастики, легкої атлетики, настільного тенісу та хокею на льоду проводились на орендованих базах. Філіали клубу існували і у деяких повітах краю. "IASK" підтримував тісний зв'язок з робітничим клубом "Спартак".

У гімнастичному гуртку клубу готувалися показові виступи для робітників, які відбувалися у Чернівецькому театрі "Скала" (тепер актовий зал університету). Такий виступ було показано членами "IASK" ще й на стадіоні "Драгош-Воде" 1 травня 1936 р.

Наймасовішою у "IASK" була спортивно-туристична група.

Місцева влада у 1937 році закрила цей клуб.

Певна робота спортивного характеру проводилась і в рядах робітничого клубу "Рapid".

Активну роль у розвитку спортивного руху серед трудящих краю відігравав робітничий клуб "Спартак", створений у 1929 р. Член обкому легальної організації "Визволення" І.Стасюк сказав про назву клубу: "... найкращим втіленням великої фізичної сили та краси, прагнення до свободи та справедливості є образ безсмертного Спартака, який дві тисячі років тому підняв рабів на боротьбу за свободу".

Клуб "Спартак" існував на членські внески робітників, тому мав слабе матеріальне забезпечення. Тут працювали спортивні гуртки з футболу, туризму, легкої атлетики тощо. Однією з форм збирання грошей для матеріальної підтримки "Спартака" були "Колядки", коли самі спортсмени ходили по місту та збирали гроші. Місцева влада негативно відносилась до членів клубу. І у період посилення королівського режиму у 1938 році він був закритий.

В організаційній роботі клубу велику допомогу надавали А.Г.Ощепко, П.А.Фалік, І.Кіцул та інші.

У подальшому ж розгортанні спортивної роботи серед трудової молоді краю у 30-ті роки певні завдання вирішував і клуб "Мунчіторул". Після закриття "Спартака" більшість з його членів увійшли до клубу "Мунчіторул". Він також існував на грошові внески робітників. Інколи члени клубу "Мунчіторул" зустрічалися у деяких видах спорту з робітниками-спортсменами Бухаресту.

Відділення клубу створювалися і в повітах краю. Наприклад, таке товариство під назвою "Спортул Мунчіторул" (Робітничий спорт) з'явилося у Новоселиці 25 травня 1935 року.

Доцільно відзначити діяльність ще такого товариства у краї, як "Друзі природи". Воно було створене у 1919 році, а у 1921 р. реорганізоване у "Товариство виховання трудящих Румунії". На початку 20-х років більшість робітничих спортивних товариств, гуртків, у тому числі й Північної Буковини, перейшла у розпорядження цієї організації.

У 1924 році товариство виключається зі списків Федерації спорту королівської Румунії. Але воно продовжувало існувати, змінюючи свою назву на "Титан", "Робітничий спорт", "Робітничий спортивний клуб" та інші.

Як видно, певну роботу серед трудового населення краю різних національностей проводили робітничі спортивні клуби. Це сприяло солідарності й загартуванню молоді.

Незважаючи на розвиток спортивного руху в Буковині та досягнення деяких показників у ряді видів спорту, в часи румунського панування вся система фізичного виховання у краї носила обмежений характер. Основна маса трудового народу не мала можливостей займатися фізкультурою та спортом.

Зміст

Вступ	1
Спортивні клуби і товариства	2
Чернівці - центр спортивних баз краю	7
Футбол - популярна гра на Буковині	7
Зимові види спорту	11
Досягнення легкоатлетів краю	14
Шахові зустрічі буковинців	16
Чернівецькій іподром	17
Кращі спортсмени краю	17
Фізична культура серед школярів та допризовна підготовка Молоді	18
Робітничі спортивні клуби	18